

**Ympäristöterveydenhuollon
valvontasuunnitelman toteuman
arviointi vuodelta 2024**



Ympäristöjaoston 11.2.2025 hyväksymä.
Voimaantulo 1.3.2025



Toimielin arvioi valvontaohjelman toteutumista vuosittain helmikuun loppuun mennessä. Arvioinnissa otetaan huomioon seuraavat tekijät:

1. Suunnitellun toiminnan ja valvonnan tehokkuus

- valtakunnallisten ja omien tavoitteiden toteutuminen
- valvonnan tulokset ja seurattavien mittareiden tulokset
- kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus

2. Tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan ja valvontatarpeeseen)

- toteutuneiden tarkastusten lukumäärä
- näytteenoton toteuttaminen
- valvontahankkeiden ja -projektien toteuttaminen ja niihin osallistuminen
- trendiseuranta esim. viiden vuoden aikajänteellä

3. Toiminnan laadullinen arviointi ja valvonnan vaikuttavuus

- ympäristöterveydenhuollon valvonnan tavoitteiden saavuttaminen
 - ympäristöterveydenhuollon yhteiset tavoitteet
 - toimialakohtaiset tavoitteet
 - valvontayksikön omat tavoitteet
- valvonnan vaikuttavuuden arviointi

4. Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen

- valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain
- valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko valvonnasta saadut tulot kohdennettu ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämiseen

5. Voimavarat

- voimavarojen määrä suhteessa lainsäädännön vaatimukseen, valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan
- selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty suunnitelluun valvontaan ja kuinka paljon muihin tehtäviin
- valvonnan tehokkuuden toteutuminen

6. Auditoinnit, AJO-käynnit ja muu saatu palaute

- eri palautteista saadut hyvät käytännöt sekä kehitettävät ja korjattavat asiat

7. Toiminnan kehittämistarpeet

- toiminnan kehittämistarpeiden analysointi
- toiminnan kehittämisen toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavalla toimintavuodella

Toimialakohtainen arviointi:

Elintarvikevalvonta

Elintarvikevalvontasuunnitelma 2024 oli laadittu valtakunnallisen valvontasuunnitelman mukaan riskiperusteisesti paikallisolosuhteet huomioiden. Valvontasuunnitelmassa elintarvikehuoneistoihin suunniteltiin tehtäväksi 89 Oiva-tarkastusta. Suunnitelman mukaisia tarkastuksia tehtiin 83 kpl eli toteuma 93,26 % (tavoite 80-90 %). Suunnitelman ulkopuolisia ja/tai seurantatarkastuksia tehtiin 6 kpl.

Valvontaa kohdennettiin kaikkiin valvontakohdetyyppeihin ulkomyyntiä lukuunottamatta. Paikalliset ulkomyyntitapahtumat ovat pääosin samoja vuosittain ja valvontaa kohdennetaan niihin lähinnä ilmoitusperusteisesti.

OIVA-valvonnan painopisteiksi v. 2024 oli asetettu:

- pitkäaikaiset rakenteelliset ym. puutteet (kunnossapito Oiva-rivit 2.2. ja 2.3)
- lämpötilahallinta elintarvikehuoneistoissa (Oiva-rivit 6.2 ja 6.4)
- jäljitettävyyden
- poronlihaleikkaamojen (ja teurastamojen) valvonta
- VATlin perehtyminen ja sen laajempi käyttöönotto / hyödyntäminen.
- varautuminen

Saariselän ravintoloiden valvonta jätettiin loppuvuodelle, yksikköön rekrytoitun elintarvikealan insinööriopiskelijan tehtäväksi. Opiskelija toi uusia näkökulmia valvontaan ja tarkasti Oiva-rivejä, jotka ovat jääneet vähemmälle huomiolle (mm. omavalvontasuunnitelma, henkilökunnan koulutus ja terveydentila, jäljitettävyyden). Opiskelijan aloittamaa valvontateemaa jatketaan v. 2025.

Vuoden 2024 tavoitteena ja painopisteenä oli tarkastaa kaikki laitoskohteet ja saada niiden toiminta ohjeistettua lakisääteiselle tasolle.

Kunnan omistamat kalankäsittelylaitokset, Veskoniemi ja Inari, tarkastettiin yhteistarkastuksena kalatalouden kehittämisrahaston hallituksen kanssa. Laitoksilta määrättiin poistettavaksi kaikki laitokselle kuulumattomat kalastajien henkilökohtaiset tavarat ja välineet. Inarin kalankäsittelylaitokselle tehtiin laajempi OIVA-tarkastus joulukuussa 2024. Veskoniemen toiminta on toistaiseksi keskeytettynä laajennustöiden vuoksi. Arctic Fish Oyn toiminta tarkastetaan alkuvuodesta 2025, Hopialammen toiminta päättyy helmikuussa 2025 eikä siellä ole ollut toimintaa v. 2024 aikana.

Poronlihaleikkaamojen valvonta on ollut pitkään puutteellista. Erotusaika, ja sesonkiluonteinen laitostoiminta asettaa valvonnalle omat haasteensa eikä kaikkien poronlihaleikkaamojen tarkastuksia saatu sovittua / sovitettua erotuskaudelle. Tarkastamatta jääneiden leikkaamojen valvonta tehdään alkuvuodesta 2025.

Laitosten lisäksi valvonta-alueella on todennäköisesti useita ns. kotileikkaamoita (suoramyynti), joita ei ole rekisteröity elintarvikehuoneistoiksi. Ko. kohteiden selvitystyö jatkuu v. 2025.

Valvontatietokanta VATIn kohdetiedot päivitettiin ajantasalle syyskaudella 2024.

Kaiken kaikkiaan elintarvikevalvonnan toteuman voidaan katsoa olevan hyvä laitosvalvontaa lukuunottamatta.

Tupakkalain valvonta

Tupakkalain mukaista vähittäismyynnin valvontaa tehtiin elintarvikevalvonnan yhteydessä. Varsinaisia dokumentoituja tarkastuksia tehtiin 6 kpl.

Tupakan ja tupakkatuotteiden sekä nikotiinienestien vähittäismyyntilupia myönnettiin 5 kpl.

Vuodelle 2024 oli suunniteltu projektiluonteinen kattava vähittäismyynnin tarkastuskierros tupakkalainsäädännössä tapahtuneiden muutosten vuoksi. Valvontaprojekti päätettiin siirtää v. 2025, jotta siihen saadaan mukaan myös nikotiinipusseihin liittyvä lakimuutos. Valvontaprojektia on suunniteltu kesäsjaisen tehtäväksi touko-kesäkuussa 2025.

Terveysuojelun valvonta

Valtakunnallisessa terveysuojelun valvontasuunnitelmassa on määritelty tarkastuskohteiden riskiluokat ja tarkastustiheydet. Vuoden 2024 paikallisessa valvontasuunnitelmassa oli huomioitu nämä valtakunnalliset ohjeet ja samalla määritelty pääsääntöisesti kunkin tarkastuskohteen tarkastustiheys riskinarvioinnin perusteella. Tarkastustiheydet vaihtelevat kohteesta riippuen vuosittaisesta tarkastuksesta viiden vuoden välein tehtävään tarkastukseen.

Vuonna 2024 suunniteltiin tarkastettavaksi 36 kohdetta. Suunnitelman mukaisia tarkastuksia tehtiin 36 kpl, muita tsl-tarkastuksia 3 kpl (uudet kohteet, laajennukset yms.) ja asumisterveystarkastuksia 2 kpl.

Terveysuojelun valvontasuunnitelman mukainen valvonta toteutui erinomaisesti (toteuma 100 %). Vuoden valvontakohteina olivat mm. majoituskohteet, talous- ja uimavedet sekä liikunta- ja nuorisotilat.

Kunnan sisäinen ja ulkoinen viranomaisyhteistyö on vuosien saatossa parantunut, mutta ympäristöterveydenhuollon osallistaminen päätöksentekoon vaatii edelleen jatkuvaa oma-aloitteellisuutta viranomaisten ja sidosryhmien suuntaan.

Merkittävä puutteena todettakoon, että ympäristöterveydenhuolto ei edelleenkään ole mukana kunnan poikkeusolojen johtoryhmässä, vaikka

ympäristöterveyshuollolla on iso rooli lähes kaikissa häiriötilanteissa (elintarvikkeet, talousvesi, majoitus ja asuminen).

Yksikkö osallistuu valtakunnallisiin valmiusharjoituksiin ja koulutuksiin mahdollisuuksien mukaan.

Näytteenotto:

Terveystoimilain mukaisia viranomaisnäytteitä otettiin uimavesistä kuntien ylläpitämillä uimarannoilta (3 kpl).

Asumisterveyteen ja/tai sisäilmatilanteisiin liittyviä näytteitä ei otettu lainkaan.

On todettu, että viranomaisnäytteenotto on muuttunut erittäin haastavaksi tai jopa mahdottomaksi Inari-Utsjoen alueella johtuen rahtipalveluiden muutoksesta.

Kalalaitostoimijat ohjeistetaan v. 2025 ottamaan tuotantotilojen listerianäytteet itse ja toimittamaan ne laboratorioon. Näin toimien kaikki viiveet näytteenoton ja lähetyksen välillä saadaan minimoitua.

Eläinlääkintähuolto ja eläinlääkäreille määrätty valvontatyö

Tuotantoeläinten ja pieneläinten perusterveydenhoito- ja sairaudenhoito palvelut pystyttiin tarjoamaan kiitettävästi.

ProvetNet-potilasohjelmasta ajetun raportin mukaan tuotantoeläinkäyntejä oli 249 ja pieneläinkäyntejä vastaanotoilla 3806. Näistä päivystysaikana 44/343. Tuotantoeläinkäynneissä on mukana myös poroerotuksia.

Valtion virkaeläinlääkäreille määrätty valvontatehtävät keskitettiin 1.2.2023 virkansa aloittaneelle vastaavalle praktikkoeläinlääkärille / valvontaeläinlääkärille. Valvontaan ovat osallistuneet myös muut praktikkoeläinlääkärit tarpeen mukaan. Vuoden 2024 aikana oli haastavia ja pitkiä eläinsuojeluprosesseja, jotka veivät aikaa suunnitelmallisesta valvonnasta. Lisäksi laittomat maastaviennit ja -tuonnit ovat työllistäneet niin praktikkoja kuin valvontaeläinlääkäreitä.

Porojen hyvinvointia seurattiin poroerotusten yhteydessä. Eläinsuojeluvälvontaan kohdennettiin myös teurastamoille sekä porojen kuljetuksiin.

Eläintautilain mukaista valvontaa tehtiin vientiin/tuontiin liittyvien tarkastusten yhteydessä.

Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentaminen

Elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkavalvonnan lupa- ja valvontamaksuja kertyi yhteensä n. 38 000 €. Toimialakohtaisia tuloja on vaikea arvioida, koska valtaosa tarkastuksista tehdään eri lakien alaisina yhteistarkastuksina.



Kunnalle määrätyistä valtion valvontaeläinlääkärin tehtävistä laskutettiin valtiolta palkka- ym. kuluja n. 58 400 €.

Praktikkoeläinlääkärit tilittivät asiakkaiden kunnalle maksamia klinikka- ja laitemaksuja yhteensä n. 24 100 €

Kaikki toiminnasta saadut tulot kohdentuvat suoraan toimialoille.

Uusi, teknisen lautakunnan 11.12.2024 hyväksymä taksa astui voimaan 1.1.2025 ja sen myötä valvontatuotot todennäköisesti lisääntyvät (kiinteät kohdetyyppikohtaiset valvontamaksut, tuntitaksan nosto 70 €/h → 80 €/h) Eläinlääkinnän osalta taksa otetaan käyttöön 1.3.2025 (klinikka- ja laitemaksut) johtuen uudesta potilasohjelmasta.

Resurssit

Ympäristöterveydenhuollon valvonnan resurssit ovat huomattavasti pienemmät kuin valtakunnallisesti on yta-alueelle määritelty. Valvontaa pystytään kuitenkin toteuttamaan riittävällä laajuudella ja laadulla olemassa olevin resurssein. Yhteistoiminta-alueella on vain vähän erikoistumista vaativia erityistoimialoja ja/tai korkean riskin kohteita.

Valvontaeläinlääkärin virka on v. 2023 perusteella katsottu erittäin tarpeelliseksi ja tärkeäksi alueen elinkeinorakenteen vuoksi (matkailuun liittyvät valjakkokoira- ja porotarhat, porotalous). Lisäksi alueella on poikkeuksellisen paljon lemmikki- ja harraste-eläimiä asukasmäärään nähden. Määräaikainen virka esitetään vakinaistettavaksi 1.1.2026 lähtien.

Valvonnassa painotetaan toiminnan turvallisuuteen vaikuttavia asioita eli kunnossapitoa, hygieniaa ja omavalvontaa. Kun perusasiat ovat kunnossa, niin suurten matkailijavirtojenkin elintarviketurvallisuus on hyvällä tasolla. Tästä osoituksena on mm. se, että alueellamme ei ole ollut yli kymmeneen vuoteen laajempia ruokamyrkytys- ja/tai talousvesiepidemioita.

Rajalliset resurssit ja perusasioihin painottaminen aiheuttavat kuitenkin sen, että erityisosaamista vaativat OIVA-osiot jäävät pääosin tarkastamatta. Ko. puutteen korjaamiseksi ratkaisu voisi olla se, että suurempien valvontayksiköiden sijaan, mahdollistetaan kunta-/yta-rajat ylittävä yhteistyö ja ostopalvelu. Näin viranhaltijoiden erikoistumista ja erityisosaamista voitaisiin hyödyntää laajemmalla alueella.

Kesälle 2025 on suunnitelmassa rekrytoida kesälomasijainen elintarvike- ja tupakkalain mukaiseen valvontaan.



Arviointi- ja ohjauskäynti 7.11.2024 (Lapin aluehallintovirasto)

Yhteenveto elintarvikevalvonnasta:

Yhteenveto hyvistä käytännöistä valvontayksikössä (Hyvä käytäntö)

- Valtakunnalliset painopisteet on huomioitu valvontasuunnitelman päivityksessä vuosille 2023 ja 2024.
- Valvontayksikössä pyritään noudattamaan Oiva-ohjeistusta ja satunnaisesti tehdään paritarkastuksia yhtenäisten linjausten saavuttamiseksi.
- Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti ja se viedään tiedoksi Inarin kunnan tekniseen lautakuntaan ja ympäristöjaostoon hyväksyttäväksi.
- Henkilöresursseja on saatu lisättyä erityisesti hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen valvontaan.

Yhteenveto kehitettävistä asioista valvontayksikössä (Kehitettävää)

- Valvontasuunnitelman toteuman arvioinnissa tulee selkeästi kuvata, mitkä tarkastuksista ovat valvontasuunnitelman mukaisia, seurantatarkastuksia ja muita valvontasuunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia, yhteydenottoja, jne.
- Toimintansa lopettaneet valvontakohteet tulee lopettaa Vatista ja lisäksi ilmoittaa Ruokavirastoon hyväksytyjen elintarvikehuoneiston poistamisesta rekisteristä.
- Oiva-tarkastuskertomukset tulee tehdä valmiiksi 10 arkipäivän kuluessa tarkastuksesta.
- Valvontayksikössä joitakin hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen Oiva-tarkastuksia oli merkitty Ei suunnitelman mukaisiksi tarkastuksiksi, mikä vääristää raportointia.
- Satunnaisesti Oiva-tarkastuksia olisi hyvä tehdä muiden valvontayksiköiden tarkastajien kanssa ja verrata Oiva- arvosanoja keskenään.

→ Tehostamme VATIn käyttöä v. 2025

Yhteenveto tupakkalain valvonnasta:

Yhteenveto hyvistä käytännöistä valvontayksikössä (Hyvä käytäntö)

- Valvontayksikkö käyttää tupakkalain valvonnassa Valviran ohjeita ja Vati-järjestelmän valvontalomakkeita
- Tupakkavalvonnan tarkastuskertomukset tehdään Vati-tietojärjestelmään.
- Vuonna 2024 tehdyt tupakan myynnin tarkastuskertomukset olivat asianmukaisia. Tarkastuskertomuksissa oli otettu selvästi kantaa todettuihin puutteisiin.

Yhteenveto kehitettävistä asioista valvontayksikössä (Kehitettävää)

- Tupakkalain mukaiset kohteet on ollut tarkoitus tarkastaa valtakunnallisen valvontaohjelman vuosille 2020–2024 ohjeistuksen



mukaan joka toinen vuosi. Ohjeistus muuttuu uudessa valvontaohjelmassa vuosille 2025–2028, jolloin tarkastukset tulee tehdä vähintään joka neljäs vuosi.

- Tupakan valvontasuunnitelmassa olevia tarkastustiheyksiä tulee pyrkiä noudattamaan. Uudella valvontaohjelmakaudella tarkastustiheydet tulee harvenemaan, joka tulee ottaa huomioon tupakan valvontasuunnitelmaa laadittaessa.
- Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupapäätöksen liitteenä olevaan oikaisuvaatimukseen tulee muuttaa toimielimen sijaan hallinto-oikeus.
- Lääkelain mukaiset tarkastukset, on jatkossa järkevää tehdä tupakkalain mukaisien tarkastuksien yhteydessä.

➔ **Tupakan vähittäismyyntin valvontaprojekti kesällä 2025**
(tarkastetaan kaikki myyntiluvalliset kohteet ml. lääkelain mukaiset asiat)

Yhteenveto terveysuojelulain mukaisesta talousvesivalvonnasta:

Yhteenveto hyvistä käytännöistä valvontayksikössä (Hyvä käytäntö)

- Yhteistyö vesilaitoksen ja muiden valvontayksiköiden tarkastajien kanssa.
- Talousvesivalvoilla on mahdollisuus osallistua koulutuksiin ammattitaidon ylläpitämiseksi.
- Toimijoille annetaan ohjeistusta tapauskohtaisesti tarkastuskäynneillä, puhelimitse ja sähköpostitse

Yhteenveto kehitettävistä asioista valvontayksikössä (Kehitettävää)

- Valvontasuunnitelmaan tulee lisätä vedenjakelualueet, jotka tulee tarkastaa esimerkiksi kahden tai kolmen vuoden välein ja laatia niistä omat tarkastuskertomukset.
- Tarkastuksista perittävien maksujen tulee vastata tarkastuksiin käytettyä aikaa, johon lasketaan mukaan tarkastukseen valmistautuminen, tarkastusaika, tarkastuskertomuksen kirjoittaminen sekä Vati-kirjaukset. Valvontasuunnitelmaan tulee lisätä talousvettä toimitettavien laitosten vedenjakelualueiden tarkastuksiin keskimäärin käytettävät ajat.
- Valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024, päivitys vuodelle 2024 sivulla 13, kohdassa terveysuojelun valvonta, oleva viittaus vanhaan asetukseen 461/2000, tulee korvata uudella asetuksella 1352/2015. Vedenjakelualueet tulee lisätä valvontasuunnitelmaan (1352/2025 ja 401/2001 asetukset mukaiset) ja niihin tulee tehdä tarkastukset riskinarvioinnin mukaan. Jokaiselle vedenjakelualueelle tulee tehdä omat, niitä koskevat tarkastuskertomukset.
- Määräysten antamiseen häiriötilanteessa olisi hyvä olla valmiita määräyspohjia. Epidemiaselvitystyöryhmän tulisi kokoontua kerran vuodessa.

➔ *Tehdään ym. toimenpiteet ja valmistellaan asianmukaiset asiakirjapohjat häiriötilanteiden varalle.*

➔ *Vedenjakelualueet (vedenottamot) tarkastetaan kesällä 2025*



Toiminnan kehittämistarpeet

Yksikön toimintaa on pyritty kehittämään jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Yksikön siirto sotelta tekniselle on mahdollistanut suuremmat muutokset ja vuodet 2023-24 ovatkin olleet suurten muutoksien ja kehittämisen vuosia:

Toteutuneet 2024:

- 1) Tammikuu -24: Terveysvalvonnan ja maaseutuhallinnon toimitila siirtyi Monitoimitalo Kuulaaseen
- 2) Touko-kesäkuu -24: Eläinlääkintähuollon vastaanottoihin tehtiin kattava peruskorjaus. Ns. hallinnon puolella tauko- ja sosiaalityöt, toimistot ja lepohuone/sijaisasunto.
- 3) Loka-Joulukuu -24: Eläinlääkintähuollon laitehankinnat: UÄ-laite rektaalianturilla, verianalysaattori, happigeneraattori kaasuanestesiaan

Tulevat 2025:

- 1) Uusi praktikkoeläinlääkärin virka
- 2) Lisäresurssit terveystalvontaan (kesälomasijainen)
- 3) VATI-järjestelmään perehtyminen ja sen hyödyntäminen valvonnan suunnittelussa ja raportoinnissa
- 4) Koulutusta VATIn käyttöön
 - alkutuotanto ja hyväksytyt elintarvikehuoneistot – kohteiden luominen, pöytäkirjojen laatiminen ja muiden tapahtumien kirjaaminen